

Burgerparticipatie? Zo doen we dat in Gemert-Bakel!

Leidraad participatie gemeente Gemert-Bakel

Inleiding

Al sinds het dominante beleidskader “Burgerparticipatie” van Gemert-Bakel uit 2012, verstaan we binnen onze gemeente onder Burgerparticipatie:

Burgers in staat stellen en uitnodigen om invloed uit te oefenen op hun eigen leefomgeving.

Voort bordurend op het beleidskader Burgerparticipatie -dat in de collegeperiode 2010-2014 als speerpunt door het gemeentebestuur was vastgesteld-, is in 2016 door het college ingestemd met een programma-opgave burgerparticipatie. In dat kader zijn zowel binnen de eigen organisatie (3 werkbijeenkomsten) als met actieve inwoners (3 groepsinterviews) in 2016 nieuwe uitgangspunten geformuleerd om burgerparticipatie en sociale innovatie, concreet handen en voeten te geven.

We hebben in onze gemeente zowel ambtelijk als bestuurlijk al veel ervaring opgedaan met het betrekken van inwoners, maatschappelijke (belangen)organisaties en professionele organisaties bij het ontwikkelen en uitvoeren van beleid. Steeds vanuit het streven om de zeggenschap, eigenaarschap en betrokkenheid van alle ingezetenen te vergroten. En vanuit de wetenschap dat de maatschappelijke opgaven in deze dynamische tijd, niet alleen door de gemeente opgelost kunnen worden.

Sprekende voorbeelden hiervan zijn onder andere:

- Centrumontwikkelingen Handel, De Mortel, Bakel en recent Milheeze;
- Proeftuin Elsendorp;
- De dorps- en wijkgerichte structurele samenwerking met externe partners, dorpsondersteuners en werkgroepen zorg in het sociaal domein;
- Samenwerking in het Beweegakkoord;
- Stimuleringsfonds speeltoestellen;
- Het door de gemeenteraad ingestelde initiatievenfonds 2017, dat inmiddels structureel geborgd is in het informele netwerk (in de 7 lokale werkgroepen zorg);
- de structurele samenwerking met de dorpsraden in de 6 kerkdorpen.

Er is binnen de ambtelijke organisatie en bestuurlijk binnen het college en de gemeenteraad de behoefte aan transparantie en eenduidigheid bij de keuze voor participatie. Het is de wens om voor betrokken partijen aan participatie duidelijker te zijn in hoe het proces eruit komt te zien, waar de participatie over gaat en wat er met de inbreng gebeurt. Deze Leidraad geeft in een stappenplan een concrete handreiking voor eenduidigheid. Goede participatie is maatwerk. De vorm kan van geval tot geval verschillen.

Participatie vooraf vaststellen

Deze Leidraad gaat er van uit dat bij het opstellen van ieder projectplan (beleid én uitvoering) vooraf expliciet aangegeven wordt hoe de participatie voor alle betrokkenen georganiseerd is, duidelijkheid bestaat over hoe het proces eruit komt te zien, waar de participatie over gaat en wat er met de inbreng gebeurt. Eenmaal vastgesteld in college of gemeenteraad impliceert dit, dat we hier niet alleen ambtelijk maar ook bestuurlijk rekening mee moeten houden.

Participatie is meer dan inspraak. Participatie is actieve betrokkenheid van bewoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, andere overheden en betrokkenen bij plannen en projecten. Actieve betrokkenheid is meepraten, meedenken, adviseren of samenwerken. Naast participatie bestaat er soms het wettelijke recht op inspraak: indienen

van zienswijzen, bezwaar maken of in beroep gaan. Inspraak is de formele, afrondende fase van een plan waarin er voor de laatste keer gelegenheid is om te reageren.

Participatie vindt vaak eerder in een traject plaats. De ruimte voor beïnvloeding is bij participatie meestal groter dan bij het wettelijke recht op inspraak.

Leidraad: Plan de participatie in 3 stappen

Stap 1.	Analyse
Stap 2.	Aanpak
Stap 3.	Afspraken

Bereid de participatie goed voor, samen met je portefeuillehouder, ambtelijk opdrachtgever en collega's. Want het risico kan zijn: baat het niet, dan schaadt het wél.

Voordat je start, check je het volgende:

- Is er ruimte voor beïnvloeding: om mee te praten, mee te doen of mee te beslissen?
- Is er budget en tijd?
- Wil je de plannen aanpassen op basis van de gegeven reacties?
- Wil je ruimte bieden aan initiatieven uit de gemeenschap die de plannen aanvullen of versterken?

Start de participatie pas als je de drie stappen van de participatieleidraad hebt doordacht. Zo voorkom je dat je te vroeg begint en nog niets kunt zeggen. Of te laat begint en men het idee heeft dat er al te veel vastligt. Is er geen beïnvloedingsruimte, participeer dan niet. Informeer betrokkenen wel altijd op tijd en goed.

Stap 1: Analyse

Als eerste stap beantwoord je de volgende vragen:

- Waar gaat de participatie over?
- Wat is het doel van de participatie?
- Is er al eerder geparticipeerd? Hoe ging dat?
- Wat zijn de wettelijke of beleidskaders?
- Wat is de ruimte voor beïnvloeding?
- Hoeveel budget is er en hoeveel tijd?
- Wie hebben er een belang?
- Wie moeten betrokken worden?

Maak bij de beantwoording van deze vragen gebruik van de ervaring, gebiedskennis, netwerken en expertise van collega's in huis!

Stap 2: Aanpak

Bepaal op basis van je analyse in stap 1 wat het participatieniveau per fase is. Dit doe je bij voorkeur in samenspraak met belanghebbenden en in overleg met je opdrachtgever. De belangrijkste niveaus van participatie zijn:

- Raadplegen
- Advies vragen
- Samenwerken

Je kunt variëren in participatieniveaus. Ben je ervan bewust dat tijdens de start van een traject het participatieniveau anders kan zijn dan halverwege het traject. Of het kan per (doel)groep of onderwerp verschillen.

Is er niet veel ruimte voor beïnvloeding, kies dan voor raadplegen. Is er meer ruimte, kies dan voor advies vragen of samenwerken (of beide). Doe dit ook als een intensief traject met verschillende belanghebbenden wenselijk is.

Bekijk of je de keuze voor niveau(s), instrumenten en werkvormen samen met de betrokkenen kunt maken en maak voldoende tijd vrij om de participatie zorgvuldig te doen. Zeker als het gaat om samenwerken. Bespreek open en eerlijk over de gekozen aanpak en de mate waarin het plan samen gemaakt en aangepast kan worden. Zodat betrokkenen de juiste verwachtingen hebben en achteraf niet teleurgesteld zijn.

Participatie niveaus

Raadplegen

Vragen om meningen, ervaringen en ideeën. Jij bepaalt de agenda en gebruikt de reacties van betrokkenen om plannen te maken of te verbeteren. De reacties zijn niet bindend.

Advies vragen

Deelnemers kunnen problemen, belangen en oplossingen aandragen. Jij bepaalt de agenda, maar de reacties van betrokkenen spelen een belangrijke rol bij het ontwikkelen van plannen. Als je de adviezen niet overneemt, moet je dat motiveren.

Samenwerken

Partijen gaan vroegtijdig met elkaar aan tafel om over uitgangspunten en het plan te praten. Samen bepalen jullie de agenda en zoeken jullie oplossingen. Je verbindt je aan de gezamenlijk gekozen oplossingen binnen bepaalde kaders. Vaak denken de betrokkenen ook mee over hoe het proces ingericht moet worden.

Informeren is geen participatie, dat doe je altijd!

Stap 3: Afspraken

Maak goede afspraken over de participatie en check de verwachtingen, zodat iedereen weet waar hij of zij aan toe is en (valse) verwachtingen bijgesteld kunnen worden. Maak helder:

- Waarom voor deze vorm(en) van participatie is gekozen;
- Welke plannen aangepast kunnen worden en welke niet;
- Wie er betrokken worden;
- Hoe en wanneer je informeert en waarover;
- Hoe je met elkaar omgaat;
- Wanneer er een (tussentijdse) terugkoppeling komt;
- Wanneer er een (tussentijdse) evaluatie is;
- Wie de kwaliteit van het participatieproces bewaakt, en hoe.

De participatiemomenten neem je op in een planning. Daarin staat wanneer je gaat communiceren over wat er gaat gebeuren, wanneer en hoe je tussentijds informeert, raadpleegt of advies vraagt en waar mensen terecht kunnen met vragen.

Tenslotte:

Deze leidraad Participatie Gemert-Bakel geeft houvast voor de komende periode. Op de eerste plaats voor alle inwoners en organisaties, maar ook voor ambtenaren en bestuurders. Je kunt het beschouwen als een tussenstap op weg naar meer bindende regelgeving voor iedereen, een gemeentelijke (participatie- & inspraak)verordening. Een ontwerp-wetsvoorstel 2020 van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) hiervoor is ingediend. En ook verankering van participatie in de Omgevingswet geeft aan dat participatie niet meer vrijblijvend is.